

جایگاه آموزه های دینی در تبدیل تهدیدها به فرصتها از منظر سیره معصومین علیهم السلام

[فاطمه زارع]

چکیده

یکی از چیزهایی که بشر از تولد تا مرگ همواره با آن سر و کار دارد بلاها و مشکلات است به طوری که اگر بگوییم این بلاها و مصیبت ها با زندگی انسان مأنوس است اراق نکرده ایم همچنانی که خداوند میفرماید: (و لقد خلقنا الانسان في كبد). این بلاها و مصیبت ها برای انسان تهدید هایی ایجاد میکند که قابلیت تبدیل به فرصت را دارد یعنی میتوان اثرات منفی آن را برای گرفتن نتیجه مثبت به کاربرد. این امر در سیره معصومین علیهم السلام بسیار متداول بوده تا مردم با الگوگیری از زندگی این حضرات سعادت دنیوی خود را به سعادت اخروی پیوند بزنند بخشی از این فرصت ها عبارتند از: پرورش صبر، یاد خداوند و دعا، ترک مصیبت، پاک شدن گناهان، شکر خداوند، نشانه توجه خداوند، شاخص ایمان، توکل، فرصت استجاب دعا، استقامت، ابتکار و خلاقیت. البته که موارد مذکور تنها قطره ای از این دریای بیکران است تا متوجه شویم که هر مصیبت و تهدیدی گره در ظاهر موقعیتی ناخوشایند را پدید می آورد ولی در باطن خود فرصتی است طلایی که البته به خودی خود به دست نمی آید.

کلید واژه: بلا، مشکلات، معصومین، فرصت، تهدید.

(عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئاً وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ)^۱

(فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْراً كَثِيراً)^۲

بشر همواره در طول تاریخ با خطرات و بلاهای طبیعی و مریضی ها و جنگ و قحطی و... دست و پنجه نرم کرده و همواره در معرض آن بوده است این موضوع به قدری در زندگانی بشریت تاثیر گذاشته است که همواره فکر بشریت مشغول به این است که چگونه از وقوع این حوادث و بلاها جلوگیری کند و اگر نتوانست تا حد امکان از خطرات و ضررهای ناشی از آن بکاهد و در برخی از مواقع نه تنها توانسته است که از آسیب های آن بکاهد بلکه به نوعی از آن سود و بهره نیز ببرد و به بیانی دیگر توانسته است این تهدید را تبدیل به فرصت کند.

جامعه اسلامی نیز از این آسیب ها و بلاها و خطرات آن مستثنی نیست از این رو پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه معصومین علیهم السلام نسبت به این موضوع واکنش هایی از خود نشان داده اند و از آنجا که ایشان جانشینان خدا بر روی زمین بوده و معصوم هستند و هیچ کاری یا حرفی از آنان بی حکمت و مصلحت نیست، واکنش ایشان و برخورد شان با این حوادث را دارای ارزشی دوچندان میکند بنابراین ما در اینجا قصد داریم نمونه ای از برخورد ایشان با مصائب و حوادث و تبدیل این تهدیدها به فرصت را از نظر سیره و روش ایشان بررسی نماییم و با الگو برداری و اقتداء به ایشان این بلاها و تهدید ها را با لطف و عنایت خداوند به آسانی از سر بگذرانیم.

۱. پرورش صبر

یکی از بزرگترین نعمت های الهی بر انسان صبر و تحمل مصائب است و انسان اگر این صفت نیکو را در وجود خود پرورش دهد و در برابر سختی ها و مشکلات بی طاقتی و ناله سر ندهد مشمول این سخن پرودگار می شود که میفرماید: (و بشر الصابرين) (یا ایُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) البته آیات فراوان دیگری هم وجود دارد که ما به جهت اختصار از ذکر آن خود داری میکنیم.

^۱ بقره/۲۱۶

^۲ نساء/۱۹

همچنین در روایتی از امام صادق علیه السلام داریم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ فِيهِ ثَمَانِي خِصَالٍ ... صَبُوراً عِنْدَ الْبَلَاءِ ...^۳

شایسته است که مومن هشت خصلت داشته باشد یکی از این خصلت ها صبر بر بلا است.

همچنین ایشان در روایت دیگری میفرمایند:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ ابْتُلِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ بِبَلَاءٍ فَصَبَرَ عَلَيْهِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ أَلْفِ شَهِيدٍ^۴

هر کسی از مومنین که بلایی مبتلا گردد و بر آن صبر کند برای او اجر هزار شهید است.

امیدواریم که خداوند به همه ما صبری زیبا و جمیل عنایت گرداند.

۲. یاد خداوند و دعا کردن به درگاه ملکوتی پروردگار

انسان موجودی است که هم به مادیات احتیاج دارد و هم به معنویات و یکی بدون دیگری معنایی در زندگانی ندارد خداوند متعال نیز به این موضوع اشاره دارد و همچنانی که وابستگی به مادیات بدون معنویات تقبیح میکند مانند این سخن حق تعالی که میفرماید: (زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ) همچنین معنویات بدون مادیات را نیز تقبیح میکند مانند این آیه شریفه: (قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ)

ولی با این وجود متأسفانه در بیشتر موارد مادیات بر معنویات چیره گشته و از معنویات چیزی جز نماز و... باقی نمیگذارد و به کلامی دیگر معنویات را در زندگی کمرنگ کرده و انسان را از یاد خدا غافل میسازد. ولی هنگامی که بلا و مصیبتی بر انسان چیره میشود ناگهان ورق برگشته و انسان را به یاد خداوند می اندازد. امام سجاد علیه السلام در این زمینه در دعایی زیبا ما را آموزش میدهند که چگونه این تهدید را تبدیل به فرصت کرده و به جای عجز و ناله به درگاه ایزد مَنان رفته و از او طلب عافیت کنیم.

^۳ کلینی ۵۱۴۰۷ جلد ۲ صفحه ۴۷

^۴ کلینی ۵۱۴۰۷ جلد ۲ صفحه ۹۲

همچنانی که در روایتی از ایشان آمده:

كَانَ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ الدُّعَاءُ يَدْفَعُ الْبَلَاءَ النَّازِلَ وَمَا لَمْ يَنْزَلْ^۵

امام سجاد علیه السلام دائماً میفرمودند: دعا دفع بلا میکند چه نازل شده باشد و چه نشده باشد.

بنابراین برای تبرک فرازهای دعای حضرت را که هنگام نزول بلا و مریضی خوانده میشود را می آوریم:

(۱) اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا لَمْ أَزَلْ أَتَصَرَّفُ فِيهِ مِنْ سَلَامَةٍ بَدَنِي، وَ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا أَخَذْتُ بِي مِنْ عِلَّةٍ فِي جَسَدِي (۲) فَمَا أَدْرِي، يَا إِلَهِي، أَيُّ الْحَالَيْنِ أَحَقُّ بِالشُّكْرِ لَكَ، وَ أَيُّ الْوَقْتَيْنِ أَوْلَى بِالْحَمْدِ لَكَ (۳) أَوْ قُتِ الصِّحَّةُ الَّتِي هَنَأْتَنِي فِيهَا طَيِّبَاتِ رِزْقِكَ، وَ نَشَطَّتَنِي بِهَا لِابْتِغَاءِ مَرْضَاتِكَ وَ فَضْلِكَ، وَ قَوَّيْتَنِي مَعَهَا عَلَى مَا وَفَّقْتَنِي لَهُ مِنْ طَاعَتِكَ (۴) أَمْ وَ قُتِ الْعِلَّةُ الَّتِي مَحَصَّنْتَنِي بِهَا، وَ النِّعَمُ الَّتِي أَثَحَفْتَنِي بِهَا، تَخْفِيفاً لِمَا ثَقُلَ بِهِ عَلَيَّ ظَهْرِي مِنَ الْخَطِيئَاتِ، وَ تَطْهِيراً لِمَا انْغَمَسْتُ فِيهِ مِنَ السَّيِّئَاتِ، وَ تَنْبِيهاً لِتَنَاوُلِ التَّوْبَةِ، وَ تَذْكِيراً لِمَحْوِ الْحُوبَةِ بِقَدِيمِ النِّعْمَةِ (۵) وَ فِي خِلَالِ ذَلِكَ مَا كَتَبَ لِي الْكَاتِبَانِ مِنْ رِزْقِي الْأَعْمَالِ، مَا لَا قَلْبٌ فَكَّرَ فِيهِ، وَ لَا لِسَانٌ نَطَقَ بِهِ، وَ لَا جَارِحَةٌ تَكَلَّفَتْهُ، بَلْ إِفْضَالاً مِنْكَ عَلَيَّ، وَ إِحْسَاناً مِنْ صَنِيعِكَ إِلَيَّ. (۶) اللَّهُمَّ فَصِّلْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، وَ حَبِيبِ إِلَهِي مَا رَضِيتَ لِي، وَ يَسِّرْ لِي مَا أَهْلَلْتَ بِي، وَ طَهِّرْ نِي مِنْ دَنَسٍ مَا أَسْلَفْتُ، وَ أَمْحُ عَنِّي شَرَّ مَا قَدَّمْتُ، وَ أَوْجِدْ نِي حَلَاوَةَ الْعَافِيَةِ، وَ أَذِقْ نِي بَرْدَ السَّلَامَةِ، وَ اجْعَلْ مَخْرَجِي عَنْ عِلَّتِي إِلَى عَفْوِكَ، وَ مُتَحَوِّلِي عَنْ صَرَغَتِي إِلَى تَجَاوُزِكَ، وَ خَلَاصِي مِنْ كَرْبِي إِلَى رَوْحِكَ، وَ سَلَامَتِي مِنْ هَذِهِ الشَّدَّةِ إِلَى فَرَجِكَ إِنَّكَ الْمُتَفَضِّلُ بِالْإِحْسَانِ، الْمُتَطَوِّلُ بِالْأَمْتِنَانِ، الْوَهَّابُ الْكَرِيمُ ذُو الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ

ای خداوند، حمد باد تو را، به سبب آن مایه از تندرستی که همچنان از آن برخوردارم. و نیز حمد باد تو را به سبب این بیماری که در تن من پدید آورده‌ای.

ای خداوند، ندانم کدام يك از این دو حالت سزاوارتر به سپاسگزاری توست و کدام يك از این دو وقت به شکر تو اولی است، آیا آن روزگاران تندرستی که مرا از نعم پاکیزه و گوارای خود روزی من ساختی و به طلب خشنودی و فضل خویش به تلاش و می‌داشتی و برای فرمانبرداری خود توفیق می‌دادی و نیرو می‌بخشیدی، یا اکنون که بیمارم و مرا به این بیماری آزموده‌ای و این دردها را چونان نعمتی بر من ارمغان داشته‌ای، تا بار گناهانم را که بر پشتم سنگینی می‌کند سبک گردانی و از گناهانی که در آن غرقه گشته‌ام پاکیزه سازی و مرا به توبه هشدار دهی و یاد کرد نعمت قدیم را سبب زدودن گناهان کنی؟ ای خداوند، در خلال این احوال بسا اعمال پسندیده است که آن دو فرشته در نامه عمل من نوشته‌اند، اعمالی

^۵ کلینی ۱۴۰۷ جلد ۲ صفحه ۴۶۹

^۶ علی بن الحسین ۱۳۷۶ صفحه ۷۶

که نه هیچ دلی در آن اندیشیده و نه هیچ زبانی از آن سخن گفته و نه هیچ اندامی برای آن تحمل رنجی کرده است، بلکه همه این‌ها فضل و بخشایش تو بوده است در حق من و احسان و انعام تو بوده است برای من.

بار خدایا، بر محمد و خاندانش درود بفرست و در دل من بیارای آنچه را که تو خود برای من خواسته‌ای و بر من آسان ساز آنچه را که تو خود بر سر من فرستاده‌ای. مرا از لوٲ گناهان پیشین پاک گردان و بدیهایی را که زین پیش مرتکب شده‌ام از من بزدای و حلاوت عافیت را در من پدید آور و خنکی سلامت را به من بچشان و اکنون که مرا شفا عنایت می‌کنی بهبود مرا با عفو خویش دمساز کن و برخاستن از بسترم را با اغماض و گذشت خویش توأم فرمای و بیرون شدن از چنبر اندوهم را با رحمت خود قرین گردان و رهاییم را از این محنت با گشایش خویش همراه کن. تویی تو که به فضل خویش احسان می‌کنی و نعمتهای بی‌کران می‌بخشی. تویی تو بخشاینده کریم و صاحب جلال و بزرگواری.^۷

۳. به خود آمدن و ترک معصیت خداوند

گاهی وقت‌ها انسانها آنقدر غرق در لذت‌ها و شهوات می‌گردد که خداوند را فراموش میکنند و اهمیتی هم نمیدهند که در این میان واجباتی است که باید انجام شود و گناہانی است که باید ترک شود پس واجبات خودشان را رها کرده و مشغول به معصیت خداوند میشوند و در این هنگام دیگر موعظه و نصیحت به گوش آنان نمی‌رود و هیچ چیزی جلودار آنان نیست تا اینکه بلا و مصیبتی بر ایشان نازل می‌گردد در این هنگام است که برخی به خود می‌آیند و وبه اعمال گذشته خود فکر کرده و پشیمان میشوند و در این هنگام دست به دعا برداشته و توبه میکنند همچنانی که قوم حضرت یونس هنگام مشاهده نشانه‌های عذاب متوجه اشتباه خود شده و به درگاه خداوند توبه کردند و خداوند متعال هم عذاب خود را از ایشان برداشت و آنان را از نعمت‌های خود بهره مند ساخت همچنانی که خداوند متعال می‌فرماید: (فَلَوْ لَا كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمٌ يُونُسَ لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ مَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ)

بنابراین یکی از فرصت‌هایی که بلا و مصیبت آن را در اختیار انسان می‌گذارد به خود آمدن انسان و ترک معصیت او و توبه و بازگشت به سمت پروردگار است همچنانی که امام صادق علیه السلام در توحید مفضل به این نکته اشاره میکنند:

^۷ علی بن الحسین، امام چهارم علیه السلام، ۱۳۷۵ ش.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز به این امر در روایتی اشاره میکنند:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَنْ أَصَابَهُ هَمٌّ أَوْ غَمٌّ أَوْ كَرْبٌ أَوْ بَلَاءٌ أَوْ لَأَوَاءٌ فَلْيَقُلْ اللَّهُ رَبِّي وَ لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ^{۲۷}

هرکس دچار غم یا ناراحتی یا بلا یا سختی و تنگدستی در معیشت شد این چنین بگوید: خداوند پروردگار من است و به او شرک نمی ورزم توکل کردم بر زنده ای که نمی میرد.

بنابراین یکی دیگر از راه کارهای تبدیل تهدید مصیبت ها توکل است که موجب تقویت روحیه انسان میشود و میتواند با آن کوه سختی ها و گرفتاری ها را تحمل کند امید است که خداوند متعال توفیق این کار را به ما بدهد چرا که برخی با وجود مصیبت و بلا فرصت این عمل و توفیق آن را به دست نمی آورند و خدایی نکرده کار به کفر گویی کشیده شده و این تهدید کارساز خواهد شد .

۹. فرصتی برای استجاب دعا

دعا کردن یکی از کارهایی است در زندگی روزمره بشر انجام میگیرد حتی آنانی که مشرک و بت پرست و گاو پرست و... هستند نیز این عمل را انجام میدهند و از نیرویی ما وراء خودشان طلب کمک و استمداد و یاری می طلبند از این رو خداوند متعال میفرماید: (وَ أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا)^{۲۸}

ولی به مجرد دعا کردن مشکلی حل نشده و دردی دواء نمیشود چرا که باید این دعا مستجاب گردد و مورد قبول واقع شود که در روایات به زمان ها و مکان ها و شرایط استجاب دعا اشاره شده است یکی از این موارد زمانی است که فردی مریض شده و دیگران به عیادت او میروند در این هنگام دعای افراد عیادت کننده با رعایت شرایط مستجاب خواهد بود ان شاء الله.

امام رضا علیه السلام میفرماید:

قَالَ لِي الرِّضَاعِلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا مَرَضَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْذَنْ لِلنَّاسِ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَ لَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ ثُمَّ قَالَ يَا وَشَاءُ قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا سَيِّدِي وَ مَوْلَايَ قَالَ فَهَمَّتْ مَا أَخْبَرْتُكَ؟ قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ نَعَمْ قَالَ لَمْ يُفْهِمْ أَ تَدْرِي مِنَ النَّاسِ؟ قُلْتُ بَلَى أُمَّةٌ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ النَّاسُ هُمُ الشَّيْعَةُ.

^{۲۷} کلینی ۱۴۰۷ جلد ۲ صفحه ۵۵۶

^{۲۸} جن/ ۱۸

راوی میگوید: امام رضا علیه السلام به من فرمود هر گاه کسی از شما مریض شد پس به مردم اجازه دهد که به عیادت او بیایند پس همانا نیست برای هریک از آنان مگر دعایی مستجاب . سپس امام فرمودند: ای و شاء آیا این مطلبی را که گفتیم فهمیدی؟ گفتیم بله ای فرزند رسول خدا. ایشان فرمودند: بلکه این مطلب فهمیده نشد آیا میدانی مراد از مردم کیست؟ گفتیم: بله امت محمد صلی الله علیه و آله . ایشان فرمودند: مراد از مردم شیعه اهل البیت علیهم السلام است.

بنابراین از این روایت فهمیده میشود که تنها شیعیان واقعی هستند که دعایشان در محضر مریض مستجاب است پس باید این نکته را همیشه در نظر داشته باشیم که هرگاه به دیدار و عیادت مریضی رفتیم دعایی مستجاب داریم و باید این فرصت را لحظه شماری کرده و برای خود و آن مریض و جمیع شیعیان در سرتاسر این عالم دعا کنیم تا منجی بشریت هر چه سریعتر از پشت پرده غیبت درآید ان شاء الله.

امیدواریم که خداوند توفیق شیعه بودن و پیرو واقعی حضرات معصومین علیهم السلام بودن را به همگی ما بدهد تا از این فرصت نیز بهره مند بوده و تهدید مریضی را از بین ببریم ان شاء الله.

۱۰. استقامت

یکی از فرصت های موجود در مشکلات که میتواند تهدید آن را از بین ببرد استقامت و پایداری است استقامت یعنی پایداری و استواری در کاری که شروع کرده ایم و به عبارت واضح تر ادامه کار با وجود موانع است همچنانی که خداوند میفرماید: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ)^{۲۹} که به معنای تشویق مومنان بر ایمانشان است یا در جایی دیگر میفرماید: (كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ) در اینجا خداوند امر به وفاء به پیمانی میکند که مشرکان هم به آن پایبند باشند و...

یکی از مهمترین و بزرگترین مشکلاتی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با آن مواجه شدند محاصره اقتصادی و اجتماعی ایشان و مسلمانان در شعب ابی طالب است نکات درس آموزی در این باره است که میتواند برای ما که در تحریم های اقتصادی ظالمانه دست و پنجه نرم میکنیم عبرت آموز و قابل استفاده باشد.

هنگامی که کفار و مشرکان نتوانستند با عذاب و شکنجه جلوی گسترش اسلام و نشر آن را بگیرند دست به کار جدیدی زدند آنان به این نتیجه میرسند که باید پیامبر صلی الله علیه و آله و بنی هاشم و مسلمانان را محاصره کنند و در این زمینه پیمان نامه ای نوشتند و در آن عهد کردند که با آنان ازدواج نکنند و به آنان چیزی نفروشند و از ایشان چیزی نخرند مگر آنکه دست از حمایت پیامبر صلی الله علیه و آله برداشته و او را تحویل قریش دهند تا به زعم خود فتنه را در نطفه خفه کنند.

آنان این پیمان نامه را مهر کرده و برای تاکید بیشتر بر وفاداری آن را در کعبه قرار دادند ابوطالب وقتی چنین دید بر جان پیامبر اسلام ترسید از این رو به بنی هاشم دستور داد تا در شعب ساکن شوند و جان پیامبر صلی الله علیه و آله حفظ گردیده و در امان باشد. این محاصره ظالمانه سه سال طول کشید و مسلمانان دچار رنج ها و سختی های بسیار شدند، ناله های اطفال و کودکان از فاصله های دور شنیده میشد و از طرف دیگر هنگام حج که کاروانیان زیادی به مکه وارد میشدند و این تنها مجرای تنفسی برای محاصره شدگان در شعب بود تا نیاز خود را فراهم کنند ولی مشرکان به کاروانیان پول زیادی میدادند با آنان معامله نکنند یا اینکه گران تر به آنان بفروشند و یا اینکه تهدید میکردند هرکس با آنان معامله کند اموالش را مصادره و چپاول میکردند در این بین مسلمین به سختی برای خود طعام و غذایی پیدا میکردند و اموال حضرت خدیجه علیها السلام با کمال میل ایشان و برای یاری پیامبر و کمک به مسلمین در شعب خرج میشد به همین دلیل گفته میشود: ان الاسلام قام باموال خدیجه و سيف علی یعنی اسلام به سبب اموال خدیجه و شمشیر امام علی علیه است پابرجا مانده است .

و بعد از سه سال محاصره پیامبر صلی الله علیه و آله به ابوطالب خبر میدهد که موریانه پیمان نامه را خورده است و در نتیجه این محاصره بعد از صبر و استقامت و پایداری پیامبر و یارانشان شکسته میشود و پیروزی دیگری برای اسلام رقم خورد .^{۳۰}

همچنانی که ملاحظه کردید پیامبر صلی الله علیه و آله از فرصت تهدید پیش آمده جهت تقویت استقامت و استواری خود و یارانشان استفاده کردند و با مقاومت خود و پایداری در راهشان در مقابل این فشار ها تسلیم نشدند و همچنین سعی کردند تا این تهدیدات را خنثی کنند و از هر راه ممکن برای خود غذا تهیه کنند و این باید برای همگی ما مایه عبرت و پند باشد تا در مقابل هر تهدیدی سر خم نکرده و با استقامت و پشتکار نتیجه را به نفع خود معکوس کنیم.

۱۱. ابتکار و خلاقیت

^{۳۰}مرتضی عاملی ۱۳۸۸ صفحه ۱۲۱-۱۲۴

گاهی وقت ها ما فکر ها و خلاقیت هایی داریم که به خودی خود بروز پیدا نمیکنند بلکه با وجود تهدید ها و مشکلات است که فکر انسان را به حرکت انداخته و ابتکارات او را بروز میدهد البته این نکته نیز نباید فراموش شود که معصومین علیهم السلام به دلیل وصل به منبع علم الهی مانند ما نیستند که یک فکر به دهن آنان خطور کند بلکه ایشان از اول و قبل از وجود مشکلات به این ابتکارات و خلاقیت ها علم دارند و صرفا جهت آموزش به مردم این ابتکارات را بیان میکنند.

مثلا پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مورد وجود اسرای جنگ و تهدید به وجود آمده برای زندگی آنان ابتکاری جدید به عمل آوردند که تا آن زمان بی سابقه بود ایشان فرمودند که هر اسیر باسوادی که به ده تن از مسلمانان سواد خواندن و نوشتن بیاموزند آزاد است.^{۳۱}

اسیران پیش از این باید مبالغی هنگفت را به عنوان فدیة پرداخت میکردند در حالی که همه آنان این مقدار پول را نداشتند پس تنها ثروتمندان آزاد میشدند و آنهایی که ثروتی نداشتند سرنوشت نامعلومی را طی میکردند ولی پیامبر صلی الله علیه و آله با این ایده جالب هم اسیران را آزاد کردند و هم ده تن سواد خواندن و نوشتن می آموختند و به تعبیر امروز بازی برد- بردی را رقم میزدند در نتیجه ایشان با ساده ترین راه ممکن و کم هزینه ترین راهکار زمینه گسترش علم و دانش و آزادی از اسارت را فراهم کردند.

نتیجه

مشکلات و بلاها و مصیبت ها در ذات خود تهدید هایی چه بسا کمرشکن را برای انسان به وجود می آورند ولی میتوان این اثرات منفی را دفع کرده و آن را تبدیل فرصت کرد. در زندگی و سیره معصومین علیهم السلام مشاهده میکنیم که چگونه ایشان در مقابل این تهدیدها فرصت سازی گسترده انجام دادند که تنها به قطره ای از این دریای بی کران اشاره شد فرصت هایی نظیر: پرورش صبر، یاد خداوند و دعا، ترک معصیت، پاک شدن گناهان، شکر خداوند، نشانه توجه خداوند، شاخص ایمان، توکل، فرصت استجابت دعا، استقامت و ابتکار و خلاقیت.

هدف از تمام این کلمات توجه به این نکته است نباید با دیدن مشکلات از خود نقطه ضعف نشان داده و تسلیم شویم بلکه باید با الگوبرداری از معصومین علیهم السلام با تمام قدرت و توان مقابل آنها ایستادگی کرده و سعی در از بین بردن تهدیدهای آن و تبدیل آن به فرصت کنیم.

^{۳۱} مرتضی عاملی ۱۳۸۸ صفحه ۲۰۶-۲۰۷

- قرآن کریم
- شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغة (للصبحي صالح) - قم، چاپ: اول، ۱۴۱۴ ق.
- شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغة / ترجمه دشتی - ایران ؛ قم، چاپ: اول، ۱۳۷۹ ش.
- مرتضی عاملی، سید جعفر، صفوه الصحيح من سيرة النبي الاعظم، تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۸ ش.
- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافي (ط - الإسلامية) - تهران، چاپ: چهارم، ۱۴۰۷ ق.
- علی بن الحسین، امام چهارم علیه السلام، الصحيفة السجادية - قم، چاپ: اول، ۱۳۷۶ ش.
- علی بن الحسین، امام چهارم علیه السلام، الصحيفة السجادية / ترجمه آیتی - تهران، چاپ: دوم، ۱۳۷۵ ش.
- مفضل بن عمر، توحيد المفضل - ایران ؛ قم، چاپ: سوم، بی تاریخ.
- طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق - قم، چاپ: چهارم، ۱۴۱۲ ق / ۱۳۷۰ ش.
- ابن بابویه، محمد بن علی، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال - قم، چاپ: دوم، ۱۴۰۶ ق.
- عده ای از علماء، الأصول الستة عشر (ط - دار الحديث) - ایران ؛ قم، چاپ: اول، ۱۴۲۳ ق / ۱۳۸۱ ش.
- منسوب به علی بن موسی، امام هشتم علیه السلام، الفقه المنسوب إلى الإمام الرضا علیه السلام - مشهد، چاپ: اول، ۱۴۰۶ ق.
- کوفی اهوازی، حسین بن سعید، المؤمن - قم، ق ۱۴۰۴.